

21. YÜZYILA GİRERKEN BEDEN EĞİTİMİ VE SPORUN ÖNEMİ, TESİSLERİN YAPIMI, KULLANIMI VE ORGANİZASYONLARI İÇİN BAZI ÖNERİLER

Doç. Dr. Seydi KARAKUŞ*
Yard. Doç. Dr. Veysel KÜÇÜK**

ÖZET

Sanayinin ve teknolojinin gelişmesiyle insan gücüne olan ihtiyaç azalmıştır. Artan nüfus ve boşta kalan insan, enerjisini uygun harcama yolları aramaktadır. İnsanları bu amaçla zararlı davranışlardan korumak için çözüm üretilmeye çalışılmaktadır. Ortaya çıkan serbest zamanlarını değerlendirilmesinde en etkin yollardan birisi spor'dur. Spor'un yapılabilmesi için de spor tesislerine ihtiyaç vardır. Tesislerin yapımına katkı sağlamanın yollarını çoğaltarak, hayata geçirilmelidir. Yazımızda spor tesisi yapımı için bazı öneriler ileri sürülmüştür. Bunların başında spor bakanlığının kurulması, çeşitli müsabakalardan gelir temini, özel ve tüzel kişilerin katkısı gelmektedir. Çeşitli yollarla temin edilen gelirlerin "Çevre ve Spora Katkı Fonu" adı altında toplanarak ihtiyaca göre dağılım yapılmalıdır.

* D.P.Ü. Fen Edebiyat Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümü.

** D.P.Ü. Fen Edebiyat Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümü

GİRİŞ

Birinci Sanayi Devrimi, insanın bedensel yanını inceleyen ve makinelerin hızına uyması için hız ve hareket etüdü olmak üzere bir yığın teknik gelişerek, bedensel gücü denetim altına alma bilimi olan "Endüstri Mühendisliği"ni doğurmuştur. İkinci Sanayi Devrimi ise, insanın zihnini, zihinsel yanını denetim altına almak için, Haberleşme Kuramı, Yöneylem Araştırması, Bilgi İşlem ve Sibernetik gibi bilim dallarının ortaya çıkmasına yol açmıştır (GÜRDOĞAN, 1991).

Özellikle I. Sanayi Devrimi ile teknoloji insan gücünün yerini büyük ölçüde almıştır. Günümüz insanı organik maddenin yerine inorganik maddeyi; organik gücün yerine inorganik enerjiyi yerleştirmiş bulunmaktadır. (ZIJDERVOLD, Çev. CERİT, 1985)

Teknolojiyi geliştirmenin amacı, insanlığa hizmettir. Teknoloji ile insanın serbest zamanı arasında doğru bir orantı vardır. Serbest zamanı artan insanın, bu zamanı değerlendirmek için çeşitli seçenekler arasında tercih problemiyle karşı karşıya kalmıştır. Bu tercihte asıl amacı sağlıklı nesiller yetiştirmek ve kötü alışkanlıklardan uzaklaştırmaktır.

21. yüzyılın eşiğinde hızlı nüfus artışı, bunun sonucu genç ve dinamik nüfusun serbest zamanı değerlendirme çalışmaları, devletlerin en önemli problemleri arasına girmiştir.

Türkiye'nin hızla artan nüfusunu, bunun da çoğunluğunun genç ve dinamik nüfus olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda, gençliğin serbest zamanlarını iyi bir şekilde nasıl değerlendireceği önemli bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Serbest zamanlarını iyi değerlendirecek ortam bulamayan gençlik, uyuşturucu kullanımı, başıboşluk, lümpence yaşamak gibi yolları tercih edebilmektedir.(DANIŞ, 1996).

Anayasamız sporu, gençliği kötü alışkanlıklardan koruyan en önemli kalkan olarak görmektedir(Mad.58). Gençliğin spor yapabilmesi için de spor tesislerine ihtiyaç vardır. Gençlere spor yapma imkan ne derece sağlanabiliyor? Bir başka deyişle, halihazırdaki imkanlardan hangi oranda faydalanılabiliyor?

İnsanın doğumundan ölümüne kadar kazanacağı en önem alışkanlıklardan biri de spordur. Sporu eğitimden aynı düşünmemek gerekir. Bunun için spor tesislerinden azami faydayı sağlamak aynı bir önem kazanmaktadır.

Özelleştirme rüzgarlarının estiği günümüzde, devletin fonu sosyal hayatta etkisini günden güne yitirmektedir. Her şeyi Devlet'ten beklemenin yanlış olduğu düşüncesi hayatımızın her yönünde hissedilmeye başlamıştır.

Nesilleri sağlıklı ve refah kılmak için merkezi ve mahalli idareler işbirliğine gidilmeli, hali hazırdaki spor tesisleri için de organize yapılanmaya gidilmelidir.

KAMU KURULUŞLARINA AİT SPOR TESİSLERİNİN GENEL DURUMU

Resmi spor organizasyonlarındaki faaliyetlerde kullanılan tesisler ya Gençlik Spor Genel Müdürlüğüne veya Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki okullara aittir. Ayrıca, Belediyelerin ve Üniversitelerin spor tesisleri de, bu amaçlar doğrultusunda hizmet vermektedir.

Başbakanlığa bağlı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü ve onun İl Müdürlükleri resmi spor organizasyonlarına en çok katkıda bulunan bir teşkilattır. Zaten kuruluş gayesi Anayasamızın 58 maddesinde devlet teminata altına alınmıştır. 1982 Anayasasından evvel spor ile ilgili ilk kanun 1938 yılında çıkmıştır. Öneminden dolayı bu konu geçte olsa 1982 Anayasasında yer almıştır(Kanun No, 3530). 1938 de çıkan kanunda değişiklikler ve yenilikler yapılarak 1986 yılında yeni bir kanun olarak yürürlüğe girmiştir (Kanun No, 3289). Her iki kanunda da 500 kişi ve daha fazla personel çalıştıran özel ve tüzel iş yerlerine spor tesisi açmasını zorunlu kılmıştır. Ancak, yeterli müeyyide, ciddi davranış ortaya konulmadığı için istenilen netice elde edilememiştir.

Bugün amatör sporun bütün organizasyonları Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü denetimi altında yapılmaktadır. Sadece futbolun özerk olması sebebi ile organizasyonu doğrudan Türkiye Futbol Federasyonunca yapılmaktadır (Kanun No,3813).

Resmi müsabakaları organize eden spor teşkilatı, amatör sporun alt yapısını oluşturan bölge takım ve sporcularının yetiştirilmesine de büyük katkı sağlamaktadır. Ne var ki, esas gaye olan herkesin spor yapabilmesi için yeterli bir ortamın ve organizasyonun olduğu söylenemez.

Beden eğitimi ve spora ve spor organizasyonlarına her yönü ile katkıda bulunan ikinci bir teşkilat Milli Eğitim Bakanlığıdır. Kadın erkek bütün Türk insanın milli gayelere uygun olarak bedensel, ruhsal ve sosyal gelişmelere hizmet edecek olan temel eğitim ve öğretim Milli Eğitim bünyesinde sağlanmaktadır. (Kanun No,222).

Belirtilen sorumluluk çerçevesinde örgün ve yaygın eğitime devam eden öğrencilerin sağlıklı ve üretken olmaları için spor etkinlikleri, ilgili bakanlığın organizasyonunda yürütülmeye çalışılmaktadır. Oysa ki, salon ve sahalardan, hatta okul bahçelerinden bile yoksun olan öğrencilerin nasıl spor yapacağı veya onlara nasıl spor yaptırılacağı çözüm bekleyen problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Kimi okullarımız spor tesislerine sahipken, yararlanma oranı düşüktür. Kimi okullarımız da ise hiç bir spor tesisi yoktur. Olanlar yararlanamıyor, olmayanlar ise imrenerek bakıyor.

Yeni açılanlarla beraber üniversitelerimizin sayısı 57' ye ulaşmıştır. Buralarda öğretim gören toplam 800.000 civarında örgün eğitim öğrencisi vardır. (SAGLAM, 1996). Milyonlara yaklaşan üniversite gençliği serbest zamanlarını cafe, kahvehane, diskotek, bar gibi kötü alışkanlıkların kazanıldığı yerlerle; illegal örgütlerin faaliyetlerine de katılarak topluma zararlı hale gelebilmektedirler. Üniversiteler öğrencilerinin serbest zamanlarını değerlendirmek için Sağlık Kültür ve Spor Dai-

relerini devreye sokmuşlardır. (Kanun No, 2547) Her öğrencinin serbest spor yapabilmeleri için yeterli tesislerin olduğu söylenemez.

Ancak, o il içerisindeki spor tesislerinden bütün gençliğin faydalanması için iyi bir organizasyona ihtiyaç vardır. Daha evvel yapılmış bir çalışmada bir kısım üniversite gençliği derslerin çokluğundan şikayet ederken, bir kısım öğrenci de serbest zamanlarını değerlendirecek yeterli tesislerin olmadığından yakınmaktadır. (GÖKMEN ÇIKALIN, KOYUN, SOYDAR ,1985).

Yukarıda belirtilen üç resmi kuruluşun yanında mahalli yönetimlerin de spor tesisleri yaparak, spor organizasyonlarına katılmaları spor etkinlikleri açısından önemlidir. Bu etkinlikler katılımlı yönetim gelişmesine de katkı sağlar. Şayet bu yapılmazsa, sistem özelliğini yitirir."Yetki devrinin tam ve derinlemesine olabilmesi için nispeten genel ve muhtar vasitalara ihtiyaç vardır. Fakat herşey bununla bitmez. Eğer bu noktada kalınırsa sistem donuklaşır, canlılığını kaybeder" (ADALI, 1986). Mahalli yönetimden ilk akla gelen belediyelerdir. Belediyelerin hem kendi personeline hem de o yöre halkına spor yapma imkanı sağlayabilmesi için spor tesisleri inşa etmesi zarureti vardır. Ancak, Türkiye'deki büyük şehir belediyeleri hariç spor tesisleri olan belediye sayısı yok denecek kadar azdır.

İllerde spor tesisleri yapımından İl Özel İdaresi de sorumludur. Valilik bütçesi içerisinde yer alan İl Özel İdaresinin görevleri arasında eğitim, kültür ve spor hizmeti vardır. Gençlik spor İl Başkanı bizzat valiler olduğundan Beden Terbiyesi ve Spor Genel Müdürlüğünün görevleri hakkındaki kanunun 14 maddesi gereğince İlçelerde spor tesisi yaptırmak ve İl bütçesine katılımda işlerlik kazanmaktadır.

Görüldüğü gibi kamu kuruluşlarından beşinde açık olarak spor tesisleri yapımı ile, halkın spor etkinliklerine katılması için yarışmaların düzenlenmesi ilgili kanunlarla belirtilmiştir. Fakat kanunların yaptırım gücünün azlığı, siyasi otoritenin etkinliği bu tür yapılanmalarda yeni soruları gündeme getirmiştir. Çoğu zaman yeni tesisler yapıldığı halde gerekli şekilde kullanılamamaktadır. Tesislerin yapımında önem sırası göz önüne alınmamış rastgele tesisler yapılmıştır. Dengeli bir spor politikasının oluşması için kalıcı, istikrarlı, politikalara ihtiyaç duyulmaktadır. Yapılacak tesisler çok amaçlı, geniş kapasiteli, teknolojiye uygun çevre bilinci yansıtacak şekilde yapılmalıdır.

Kurulacak bu tesislerden basta eğitim ve öğretim olmak üzere sağlık için spor amaçlı çalışmalar da yapılabilir. Çok amaçlı kurulan tesislerin her yıl 1300000 civarında artan nüfusa cevap vermelidir. Çünkü bu nüfusun yaklaşık 700.000'i eğitim sisteminin içine girmektedir (KARAGÖZOĞLU, 1993). Çok gayeli okul fikri, 1952 yılında denenmek istemiş ama uygulanmamıştır(TAN, 1995). Tabiidir ki, okulların yapımı sadece Milli Eğitime bırakılsa istenilen düzeye getirilemez. Halbuki, okulların yapımında küçülen devletin desteğinin öğrencilerin, halkın ve diğer kamu kuruluşların da katkısı olmalıdır. Bu okullar spor tesisli, oto parklı, konferans salonlu projelendirilmeli ve yapılmalıdır. Böyle bir projenin gerçekleştirilmesi yasal düzenlemelerle de desteklenirse hedefe daha kısa zamanda varılacaktır.

ÖZEL SPOR TESİSLERİNİN DURUMU

Sanayileşmeyle beraber insan gücüne olan ihtiyaç azalmış, buna paralel olarak ta kullanılabilir serbest zamanların arttığı ifade edilmiştir. Tedbir alınmazsa bu serbest zamanların daha çok kahvehane ve buna benzer yerlerde değerlendirileceği kesindir. Kamu kuruluşlarına ait spor tesislerinin yeterli olmayışı yada gerektiği gibi kullanılmaması bazı özel spor tesislerini devreye sokmuştur. Türk sporuna katkılarını sağlamak amacıyla "Özel Beden Eğitimi Ve Spor Tesisleri Yönetmeliği" hazırlanmıştır (RESMÎ GAZETE, 1989). Bu tür tesislerin fazla yaygın olduğunu söyleyemsek de onların başında halı sahaların geldiğini belirtebiliriz. Son yıllarda halı sahalar insanları az da olsa kahvehanelerden uzaklaştırmaktadır (BORA, 1993). Haftalık bir iki saat halı saha futbolu oynayan kişileri, kendi aralarında maça hazırlık yapma ve maç sonrası dinlenmeye harcadıkları zamanların da kahvehane ve diğer yerlerden uzaklaştıracağı açıktır.

Bu tür tesislerin açılış sebebi para kazanmak olduğu halde spora katkısı inkar edilemez. Ayrıca kondisyon merkezleri taek-wondo, karate, vs. gibi salonlar yapı itibarıyla yeterli olmasa bile insan sağlığına katkısını gözardı etmemeliyiz. Bu tür sahalar amacına uygun inşa edilmelidir. Genellikle büyük binaların altında bodrum, depo gibi yerler salon olarak kullanılmaktadır. Belirtildiği gibi yine de sigara dumanlarıyla dolmuş kahvehanelerden daha kötü değildir.

Özel spor tesisleri içerisinde özel kuruluşların yatırımları da önemli bir yer tutmaktadır. Bilhassa büyük futbol kulüplerinin (Galatasaray, Fenerbahçe, Beşiktaş, Trabzonspor gibi) kendi sporcuları için kurdukları tesisler alt yapıya ve seyir sporlarına katkıda bulunmaktadır.

Yine özel kuruluşların kendi personeline kurduğu spor kulüpleri ve yaptıkları sahalarla spora büyük katkı sağladıklarını ifade edebiliriz. Ne varki bu tür kuruluşların bahsedilen tesislere olumlu yaklaşımı tamamiyle yöneticilerin kişisel tutumlarına bağlı kalmaktadır.

VERİM ARTIRICI BAZI ÖNERİLER

1. Okulların tesisleri tam kapasite olarak kullanılmalıdır. Öğrencisine, mahallelisine öncelikle hizmete açılmalı personel ve diğer giderler için gelir sağlanmalıdır. İllerde kurulmasını düşündüğümüz "Çevre Ve Spora Katkı Fonu"nda toplanacak gelirlerin gerçekçi yatırımlara dönüştürülmesine destek olunmalıdır.

2. Bütün okulların spor tesisi kullanım organizasyonu için bakanlık ve il düzeyinde düzenleme programı kullanılarak "Spor Tesisleri Kullanımı ve Koordinasyon Müdürlüğü" adı altında bir birim oluşturulmalı, valilik nezaretinde o ildeki bütün tesislerden maksimal düzeyde faydalanma yolları aranmalıdır.

3. Tesis yapımı için bir kaç okulun salonu ve saha inşası gerçekleştirilmeli, bunu sağlamak amacıyla her öğrenciden aidat alınmalıdır. Ayrıca o mahallede oturanlardan, tüm özel ve tüzel kuruluşlardan yani bütün müesseselerden "Çevre ve Spora Katkı Fonu" adı altında mahalli idarelere (çöp vergisi gibi) gelir temin edil-

melidir. Mahalli yönetim bunları mutlaka ilgili mahalleye ve amaç doğrultusunda hizmete geçirmelidir. Altyapı hizmetlerinden belediyeler ücret almamalı, ayrıca hizmet edebilecek diğer birimlerin katkıları il yönetimince sağlanmalıdır. Araçlardan alınan çevre vergisi artırılıp "Çevre ve Spora Katkı Fonu"na aktarılmalıdır. Bahsedilen ve daha geniş sağlanabilecek çeşitli gelirler il yönetiminde toplanıp "İl Spor Yatırım Fonu" adı altında oluşturulacak fona mahalli idareler, Gençlik Spor Müdürlüğü, Milli Eğitim Müdürlüğü, İl Özel İdare Müdürlüğü, varsa Üniversite Rektörlüğü işbirliği ile uygun spor tesisi yatırımına dönüştürülmelidir. Bu konuda gönüllü kuruluşlar da teşvik edilmelidir. Özellikle özel dershanelerden bu konuda ciddi destek temin edilmelidir.

4. Yeni konut yapımında "Çevre ve Spora Katkı Fonu"na mutlaka ciddi katkılar alınmalıdır. Kanunla düzenlenecek bu sistem kesin yaptırımlarla uygulanabilir olmalıdır. Asi halde çarpık ve sağlıksız bir yapılanmaya müsaade edilmemelidir. Ayrıca merkezi yönetim kontrolünde Gençlik ve Spor Bakanlığı kurularak bünyesinde tesis yatırımları için Genel Müdürlük oluşturulmalıdır. Bu Genel Müdürlük profesyonel müsabakaların transfer ücretlerinden, maç reklamlarından, özel T.V'lerden, Spor Toto ve Loto'dan Milli Piyangodan, At Yarışları ve benzeri müsabakaların gelirlerinden belirlenecek oranlarda kanunla gelir sağlanmalıdır.

5. 3360 sayılı kanunla belirtilen Beden Terbiyesi ve Spor Genel Müdürlüğü Payı adına alınan ve Gençlik ve Spor İl Müdürlüğüne aktarılan % 1'lik gelirlerin artırılarak bu kanalla çok amaçlı tesisler yapılmalıdır. Yapılacak tesisler otopark, tenis kortları, kondisyon salonları, jimnastik, sağlık için spor salonları, sauna, yüzme havuzu, dinlenme ve kafeterya gibi çeşitli kişilere hitap edebilecek spor birimleri ile bir bütün olmalıdır. Bu tür tesislerden öncelikle öğrenciler, yukarıda bahsedilen organizasyon biçimiyle eğitim-öğretimden arta kalan zamanlarda ise halkı yararlanması sağlanmalıdır.

6. Semtlere yapılacak çocuk parklarının etrafına yürüyüş ve koşu parkurları, serbest spor yapma alanları yapılmalıdır.

7. İllerin coğrafi durumuna göre deniz, göl, nehir, akarsu, ırmak, dağ v.s. sporlara yönelik tesisler, yukarıda belirtilen desteklerle yaygınlaştırılmalıdır.

8. 500 kişi ve daha fazla personel çalıştıran kamu ve özel işyerlerinin spor tesisi yapma zorunluğu valiliklerin kontrolüne verilmelidir. Yaptırımları yeniden düzenlenerek daha gerçekçi ve etkin tedbirler alınmalıdır. Ya da bu tür tesislerin bahsedilen müesseseler tarafından yapılması yerine, İl Spor Yatırım Fonlarına katkıda bulunarak il içerisinde planlı bir spor tesisi yapılması olacaktır.

Özel müesseselerin spor tesislerine katkıları ya da spora hizmetleri idarecilerin kişisel yaklaşımlarıyla değil kanunlarla belirlenmelidir. Özel ve tüzel tüm kurum ve kuruluşların kapasitesi oranında Gençlik ve Spor Bakanlığı kontrolünde "Çevre ve Spora Katkı Fonu"na katkı sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- ADALI, S., **Katımlı Yönetim**, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 1986, s.37.
- 1982 Anayasası, Madde 58-59.
- 1580 sayılı Belediye Kanunu.
- BORAT., **Futbol ve Kültürü**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1993, s.386.
- DANIŞ M., "Okullarda Uyuşturucu Raporu" Zaman Gazetesi, 15/O1/19966.
- GÖKMEN, H., AÇIKALIN, A., KOYUN N., SOYDAR, Z., **Yükseköğretim Öğrencilerin Serbest Zaman Etkinlikleri Kendilerini Gerçekleştirme Düzeyleri**, M.E.G. Spor Bakanlığı Gençlik Hizmetleri ve Faaliyetleri Dairesi Başkanlığı, E. Basımevi, Ankara, 1985, s.21.
- Herkes İçin Spor Federasyonu İlgili Mevzuat**, Kabul Tarihi, 05/O1/1961.
- İlköğretim Temel Kanunu, No:222.
- KARAGÖZOĞLU, G., "Eğitim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Spor Sempozyumunun Ardından", Spor Bilim Mayıs, 1993.
- KARAKAÇÜK, S., **Rekreasyon, Boş Zamanları Değerlendirme**, Kavram Kapsam ve Bir Araştırma, Ankara, 1995, s.31.
- Resmi Gazete**, 26/O8/1989 Tarih 5.20264.
- SAĞLAM, M., "Milletin Meclisi" Programı, TGRT, 24/03/1996.
- TAN, H., **Bilgi Çağında Eğitim**, "Sorunlu Kredili Sistem mi?", Sistem Ofset Basım Yayın, Ankara, 1995, s.36.
- 2547 sayılı Üniversite Kanunu.
- 3289 sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun.
- 3813 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun.
- 3530 sayılı Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü Yasası.
- ZİJDERVOLD, A.C., **Soyut Toplum** (Türkçesi: Cevdet CERİT), Pınar Yayınları, İstanbul 1985, s131.